

En del flagar deribfver, at de Historiska Sanningarna med deras Bewis icke sammanhåfta; men i sådant fdr. at sluta således: Detta säger Skriften, följagteligen kan det icke vara stridande mot Förnuftet; är gärna deras förnufts, slut sådant: Detta säger Förnuftet, följagteligen kan det icke vara Guds ord som är deremot stridande, emedan förnuftet är äldre än skriften och således rättensdret hwarefter dömas skall; men de borde bestinna at förnuftet är förmodrat och icke mera fullkomligt. Skulle Förnuftet vara Pröfwestenen för Skriften och vår Salighets Sak, borde wi förut vara fullkomligen öfwertygade derom, at det wore ofelbart: ty eljest wore wi ju högst olycksalige, när wi wore owise i en så wig, tig Sak; men at Förnuftet är den orätte Domaren härutinnan: ser man tydeligen af des utslag i andre mål: en tid hölts Aristotelis Philosophie för god en annan tid förkastas den, o. s. w. Derföre protesterar Skriften med alt skäl emot de flesta Philosophiska Bewisen, som gemenligen hafwa sin Ebbe och Flod, sin credit och miseredit.

Hwarföre förfar man icke härutinnan som i andra mål, hwilka bero af Bewis? Man kan icke neka Locke (*), at ju högst graden af Historisk sanning erhålles när dessa 6 Kännetecken hafwa sin rättighet uti en sak: 1) Witnenas antal; 2) deras Redlighet; 3) deras Anseende; 4) Författarens

Uf.

(*) Locke of human understanding, B. 4, Cap.

Uffigt, når witnessbørd tages af en skrift? 5) Utsagornas Öfverensstämmelse i alla stycken och omständigheter; 6) Wederparternas Witnessbørd *).

Swad det sista angår, nämligen Wederparternes Witnessbørd, är wäl knapt något af dem ansfordrt, som kan förswaga Evangelisternas Berättelser: ty man kan trogt säga, at om de Christendomens Fiender, som lefde i Evangelisternes tid, icke warit försäkrade derom, at deras berättelser woro obestribelige; så fattades dem hwarken bendighet eller rådrum och tillfälle til at Wederlägga dessa skrifter. Om åfwen sådane, som warit upfödde i en hednisk Religion och först en god tid derefter, sedan de hunnit til mogen ålder och et uplyst förstånd, antogo Christendomen, kunna anses såsom behörige witten i Religionens Sak; så hafwe wi stort öfwerfödd af sådana witnessbørdet til den Evangeliska Historiens bestyrkande. Men om allenast de skola gålla för osäwige witten, som lefwat och döddt Christendomens fiender; då har man åter stort skäl at beklaga förlusten af den Esterrättelse, som Pontius Pilatus sände til Kejs. Tiberius, om allt det som tilldragit sig i Judalandet under hela den tiden han där war Lands-Höfdinge.

(Slutet följer härnäst).

(*) Des 6 Kännetekens Sammanstämmelse i den hel. Skrift har Blif. af Clogher bewist i sine Vindications of the Histories of the Old and the New Testament.

SEDES ÖDEM,

Tryckt hos Anders Johan Medelplan, 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 32.

Bibelen.

(Se det föregående i N:o 22. och 31.)

(Fortsättning och Slut.)

Man ser, at Justinus Martyr, som lefde omkring 100 år efter Christi död, berättar sig på dese Pilati berättelser, såsom bevis til det han ansder i sin Föreläsningsskrift för den Christna Religionen, dedicerad til Kess. Antonins, hege Cæsares, Rådet och hela Romerska Folket (*). Tacitus, Svetonius och Dio Cassius stadfästa den omständigheten, som Evangelisterna berättat om den almänne Mantals-statten i Kess. Augusti tid; och Tacitus berättar i synnerhet (**), at under Tiberis Regering, då Pontius Pilatus var Landeshöfding öfver Judeen, hlef Christus dömd och korsfäst. Likaledes berättar han (***) så wäl som Soetorius (†), om et Dygde, som den tiden gäl ibland folket, at en Person skulle komma of Judeen och få et almänt Herramålde öfver Jordan. Ansigt
D d
nu

(*) Se Eusebii Hist. eccles. Lib. 4. C. 11. 12.

(**) Annal. Lib. 15. §. 44.

(***) Histor. Libr. 5.

(†) Libr. 8. §. 4.

nu dese, såsom ock Josephus, uttydte detta på en af de Romerske Kæsserne, som varit i Judeen; så är det likväl ostridigt, at den tiden varit en almän väntan efter en utomordentelig person, som skulle framkomma i Judeen. Och hwarifrån skulle wäl en sådan berättelse härledas, om icke från de Prophetiska Skrifterna hos Judarne, som utlofwade en Messias til den tiden? Hwilket likväl dese så wäl som de hedniske Skribenterne förklarade om en werldslig Gudske och segrande Hjelte. Man kan trygt påstå, at hwar härst de hedniske Skribenterne ansdrt något om de händelser, som Ewangelisterna berätta, hwarom de besyngt deras sanning. Och äre wi då obillige, när wi slute derifrån til de omständigheter, som icke nämnas af de hedniske Skribenterne? Desutom må man icke undra derpå, at utom Ewangelisternes efterrättelser litet eller intet härrom finnes anteknadt, såsom dels på den tiden man icke wet of någon Häfdeteknare i Judeen, och dels Religionens sbremål icke tillkomma den werldsliga Historien, utan så wida de hoswa någon gemenskap med Staten (*).

Tankar.

(*) Conf. London Magazine Dec. 1754, hwarest Biskopens af Clogher anmärkning ansdres och fördes af den obekante Sbrfattaren.

Tänkar.

om

Gruntimrens Huswudbonader (*).

— — — Tanti est quærendi cura decoris.
Juv. Sat. VI. 501.

Snart sagt ingen ting är så föränderligt, som Gruntimrens Wdfor: jag mins för min person, at de hafwa varit ändrade öfwer 30 gånger. För några år sedan växte de så ansenligt på höjden, at Gruntimret war långt högre än manfolken, och ändå så jämmerligen höge, at wi worom för wår ögon såsom Gråshoppor; och så worom wi och för deras ögon (**). Nu hafwa de krupit ihopa, at man snart skulle taga dem för et annat slags folk. Eder känds jag mången Dame, som war öfwer 7 fot hög, hwilken nu intet är högre än 5. Orsaken till denne förkortning wet jag icke; dock skulle jag förmoda, om den haft någon orsak, at det antingen varit utsedt som et straff-sätt för något begångit brott af Gruntimren; eller om de sjelfwe

D D 2

ändrat

(*) Utur Ängelske Spectatorn, Swenske Öfwersättning, Stockh. 1735, N:o 39. De uplysa Historien om denne del af människors omsorger, och intyga tillika at intet uppt sker under Solene.

(**) 4 Mos. B. 13: 34.

ändrat sig, måtte det vara dersföre, at de wille
 gifwa och förfärade öfwer sine nya påfund; eller
 har någon bland dem, som warit all för lång,
 i hemlighet gjort det dersföre, at hon skulle synas
 lagom stor. Nu äro de lika npligen pussade tråd,
 som till öfwentpris med tiden torde stjuta up hö-
 gre Kronor, än de haft tillbrne. Efter jag för
 min person intet gjerna lider något qwinfolk,
 som är större än jag sjelf, tycker och jag at de
 äro behageligare uti sit närwarande tillstånd, då
 de utom det hafwa återfått sin naturliga längd.
 Jag ser defulan icke gjärna, at man gör någon
 tillfats til den kosteliga naturens byggnad, eller
 at man gör något upslaplat resnerk der öfwan
 uppå. En gång, jag tycker mycket om de
 Wdörne som nu brukas, och håller dem för et
 prof af förwårswat förnuft hos de sällta af lid-
 net. Det är märkwärdiat, at Gruntinren i alla
 tider mer själfat med sin hufwud-prödnad än
 Manfolken, och ändå undrar jag, hwarföre icke
 deras Architectinor, som uprest så underliga
 bygningar af hand, spetsar och nåttelbuk, icke
 blifwit emärkede i Historien för deras heder-
 wärde inventioner; ehuruwät det antal, jag re-
 dan läst om, af sådan slags byggnad, nästan war-
 rit större än de konstwerk, som warit upreste af
 Marmor. Ibland har den toppat sig som en
 Pyramid, ibland som et Spjeltorn, ibland som
 Trappor m. m. Ut Junenalis tid war han och
 nästan så, då han derom säledes yttrar sig i sin
 Sat. 6. v. 502.

Tot premis ordibus, tot adhuc compagibus altum

A dicitur caput: Andromachen a fronte videbis,

Post minor ea; aliam credas — — —

Men på intet ställe finner jag ändå, at Hufwud-
 bonaden warit så försärligt hög, som i det 14:de
 Seculy,

Seculo, då den war uprest som tvenne högga horn eller spiror på bägge sidor om hufvudet, så af et Gruntimer, som eljest war en Pygmea (Dvärginna), blef som en Colossus (ofantelig bild) när hon fick lägga honom an: ty säger Paradin, af de gamlas Fontanger stigit en aln öfver hufvudet, gått up i trappor, och af långa lösa Crepe-hår hafwa hångt ifrån öfversta toppen med hand och frantsar utstofferade, långt ned på ryggen.

Det qwinsliga Släktet hade wärdertigen häfwit denne Gothiske bygnad mycket högre, om intet en Munk wid namn Thomas Connecte med en otrolig nit och resolution antastat honom. Denne helige mannen wandrade från den ena orten til den andra, i affigt af ristwa ned befe försärlige Commoder, och war på slutet så tyfelig af många af Gruntimren, såsom trullkarlarne, de der kastade alla sina böcker i elden då de hört en wif Apostels predikan, refwo ned sina Wäpbor och satte eid på dem midt i Kyrkan. Han war så namnkunnig, både för sin efterbdmelliga lefnad, som ock för sine maner af predika, af han ofta haft öfwer 20000 åhdrare: då Fruentimren, som suto til, hopa på sin sida, woro (at betjena mig af en galant Auctors utlåtelse) som en Slog af Cedertåd, den der förstorade sig i skymarna. Han gjorde öfwen alla så förbittrade och gramse öfwer betta mode, af det råfode uti en almån förbjelje, och så snart som det tedde sig fram för Publicum blef det åter underkufwat af Wälden, som kastade stenar efter dem, som buro det; men churu det förswan, så länge Presten war hos dem, begynte det dock åter at skimra någre månader efter hans bortresa, eller, som Paradin sjelf säger:

Enwälfollen, hwilka, s. som Snäckan, när den är försträckt, dragit in sine horn, stöto åter ut dem igen, så snart faran war öfwer.

Såsom man under en mild Öfwerhets Regemente bä kan arbeta på de Lagar, som förbjuda det stränga Enwälfbet, så kan man och bäst warna folk för all öfwerföddighet den tid, då modet förbjuder all öfwerfödd; och i så måtto har jag allenast författat detta, at brukas af Gruentimren som et wäldigt Präservativ och motgift.

Det är ju omdjelligt, wäna Kjön, at öka till den fullkomlighet, som redan är naturens mästerverk. Huswudet, som är det aldradsfversta, är äfwen det aldrakönstigaaste på männisskan. Naturen har nästan anwänt all sin konst at utarbeta dessa: sprängt en så liflig rosenfärga der, planterat der twenne rader Etphenens gjort det till löjets och blygslans högsäte; uplyst och uplyst wat det med de skimrande bgonen; hängt på dess hädge sidor de underlige hörslens organer; gifwit det sine obeskriwellige alrer och anseende; och omgifwit det med en sådan fladdrande skugga af hår, at dess hwithet måtte så mycket mera skimra med et ord: an tyckes förordnat huswudet till den här, tigaste medelpunkt af sin förträffeliga konst; förbensfull, när wi öfwerlaste det med öfwerföddige prydnader, förskjämme wi hela männisskans kostliga Symmetrie, och äskunde, at wår åra icke skal ledas ifrån den reele skönheten, utan ifrån en hop med barnlekar, hand och spetsar.

Sedwånjor.

Regis ad exemplum totus componitur Orbis.

Alexander den Store har alltid hufvudet åt den ena axeln: straxt fick man se hans Ministrar och Hofmän gå i samma ställning. Henric IV i Frankrike wille spåla en skåma, som han såt på sin hfwers läpp, och lått derfbre slagget där ofwansbre wåxa til moustacher: straxt hada alle hans Ministrer de samme.

Det ceremoniele är olik i alla Lånder. I Spanien och Benedig går den sbrånst, som går när mast wid husen, antingen han går på hgra eller wånstra sidan; och när en Spanior sbljer en främmande ur sin hus, går han sliet sbrut, och den främmande sbljer efter.

Jag har sbrerat mig, at titet eller intet widbrä wisa små dårskaper, emot hwilka Sedelårarne eljest så mycket nitåsta, såsom: moder, klådedragt, m. m. Ty sbrst kan man mycket twiså derpå, at man winner något derigenom; och sedermera blifwa ofta sådane bruk, som det ena året anses sbr idjelige, det andra året helt anständigge. Jag är wis derpå, at om en Sedelårare kunde, medelst sin Satprista häckling, sbrwandla en Språtthål, bles han dock allenast sbrwandlad til Språtthål i et annat stic: människjor äro salne til dårskaper, och man hfwergifwer som tidast ten ena sbr at antaga en annan. Det är twå mbsjligt, at en Språtthål kan så tilfålle at bele en Philosoph ofta med tilå så godt skål, som denne har at se åt honom. Democritus kan alltid något at skratta åt, och Heraclitus alltid något at gråta hfwer; men om en Hofman begrinat dem bågge, såsom twåane Arke-narrar, tror jag icke at han gjort dem mycket stor

flor orätt. Om man vil ifra med lika stor häftighet emot et utkrusadt hufvud, et fiftbens-liffyffe, et nytt mode på kläder, o. s. w. som emot andra lynder: så wisar man dermed blott at man icke känner werlden, och icke befänker, at hvad som nu synes ibjeligt kan inom kort tid synas helt onskändigt: då man blifwer self ubblakod at antaga samma brud, för at icke synas bespinerlig. Ware fjerran från mig, at wara förespråkare för sådane i sig selfwe wiseligen där-ogliga ting, som werkeligen förtjena at ajdras ibjeligt; men jag bär dock anse det för et så långt bekymmer at spilla mycken tid o. h. hålla på förargeller der-öfwer.

En wida blifwa wäl moder todelige, som de hafwa sin äman på Seberne eller Hålsan, och föranleda mer och mindre öfwerdåd, olyckhet, lastårighet och skulldomar; men at uppbyggla sig wid klädernas anodel och danande, ibnar wist icke midan.

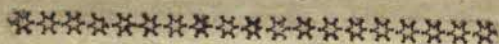
Wi anse det för onskändigt, at sitta i Ertkan med betäckt hufvud, om icke det swaghet det nderwändigt bjuder; men kommer man i en Synagoga, och frågar en Jude, hwarföre han bär hor hatten på hufvudet, svarar han: man måste ju wisas wördnad för Gud!

I anseende til moder iagttaga alla förnuftiga människor sölsande Regel: at om de ej äro de förnämste, äro de i de bästa tillfällen icke de förste, och om de ej äro af gemene man, äro de icke heller de sista, som antaga et nytt mode.

SEDESKOEN,

Tryckt hos Anders Johan Medelplan, 1779.

Den
Swenske
SPECTATOR.
Andre Delen.

Finnes til Kjøps i Arborens Bokläda.

SEDERHOLM,
Tryckt hos CARL STOLPE, 1779.

Til Läsaren.

Det nöje, hvarmed Allmänheten behagat emottaga Första Delen af denna Becko-Skrift, och den åstrundan, flere wittre Kännare ytttrat, at få den fortsatt; hafwa upmuntrat mig, at än ytterligare fortsara med des utgifwande. Således göres nu en början med Andra Delen, som til inrättning och storlek blifwer aldeles lik den förra. De ämnen, som häruti komma at införas, hoppas man skola både gagna och roa Läsare, hwilket ock är Utgifwarens egenteliga ändamål med denna Skrift. Man har til den ändan samlat, och man samlar ännu de wäst intressante Originaler eller Öfversättningar, som man kan öfverkomma. Om derföre någre wittre Gynnare skulle tackas rikta min egen gjorda samling med en eller annan artig Afhandling och densamma uti Arboréns Bollåda på Stora Nygatan Huset N:o 97. inlemna; skal jag ej underlåta at med fullkomligaste tacksamhet erkänna en sådan ynnest.

En Bondes märkelige Tal, hållit inför
Romerfka *Senaten*, för Semtonhundra-
de år tillbaka *).

Til Läsaren.

På en tid, då Rom's Periodister, som ifrigaste beha-
aade hråfa jurliga Pennor til Embetsmannas
Wäldets Förswar: Då de sötaste uttryck om
Republiques Själfständighet, Wåringarnes lif,
Medborgelig trefnad gingo i swarg: Då man söga
annat hörde, än huru Görtjensten framdrogo, Snit-
lets hågnades, Öwäld härskade; på en och samma
tid anshude til Huswudskaden en Bonde, med en wida
skild och ifrån all gränslåt renjad Wålning på Saker-
nas skick och Regeringens handlag. Offenteliga och
inför sittjande Råd hölte han sit långa Tal; Et ibland
de dräpeligaste Forutiden lämnat of. Det är hämtat
ur Dions, Herodiani, Eutropii, Lampridii, Ammiani,
Marcellini, Julii Capitolini och Vopisei utom fleres
Skrifter, men i ordning och Suite såldt af Kejsar
Carl V:s Råd och Historiograph, Biskop Antonius
de Guevara i det Horologio Principum, sive de Vi-
ta & Moribus M. Aurelii Imp. I Öfversättningen
år Wanckelii Sjette Latinska Uplaga, tryckt i Ley-
zig 1632 in 4:to sidan 45, seqq. i det noaaste följd.
M. Aurelius lefde i 2:dra Sieclet efter Christi Wörd,
war i ordningen den 17:de Romerska Kejsaren, men
i lesnad och bedrifster en ibland de främste.

Ingen ting (det är Montesquieus ord) förmår
komma of at glöma den förste *Antonin* om icke
Marcus Aurelius, som han uptog och hade til
Äfterträdare. Man finner inom sig, jag wet in-
tet hwad för glad förtjusning, då man talar om
denna Kejsaren. Omöjeligt är, at utan ömaste

A 2

fin-

*) Öfversättning ifrån Latin.

sinnes rörelse låsa hans Lesnads-Beskrifning. En
 Idening, som verkar den känsla, at man får lif
 som nöjdare tanka med sig sjelf, så snart man
 har orsak at högakta andra Människor. Med allt
 det påstå Roms skarpsinnige Håfdateknare, at förställ-
 nings-gästwan och Smicker-Andan redan då stig-
 hos dem i den högd, at inga af de Store lärdes för-
 ja hans afsågning med mer utsökt prunk och stås, än
 just de, som i hjertat måst gladda sig öfwer mislin-
 gen af en så wärdig, det förtryckta Små-Folkets Be-
 skyddare. Perulle Imperatorem nulli jaclantius moere-
 bant (såga de) quam qui maxime lætarentur.

* * * * *

Wid tionde året af sin Regering flyttade Ro-
 „meriska Kejsaren M. Aurelius från Huswud-
 „staden, som war ansatt af Pesten, til Campanien.
 „Här udgick han wäl smittan; men tråffade icke des-
 „mindre för en håftig feber. Och som han under he-
 „la sin lesnad framför allt ålskade omgänge med de
 „Lärde, blef Hofwet nu i synnerhet til hans ro och
 „räddning, en sammelsplats för tänkande Philosopher
 „och twiflande Medici.

„En dag, då flere Råds-Herrar, Philosopher,
 „Läkare och andre wittre Wån sig inlåst, bragtes
 „ibland annat frågan å bane om orsaken til det mär-
 „kelige fall, i feber och tänkesätt, som Rome undergået.
 „Man kom öfwerens, at huswudorsaken derut borde
 „ledas af den bigra Samling hyclare och Matröten,
 „Staden war utfylld med; då twertom ingen enda saans
 „bemannad af heder, nog at med manlig frimodighet
 „tala den tryckta Sanningens språk. Kejsaren, up-
 „märksam på deras ordwärling, åskade ljud och be-
 „rättade dem derpå, följande nog märkwärdiga händelse.

„Wid mit första Consulat (såde han) anlände en
 „Bonde, hemma wid Donauströmen, til Rom, stic-
 „lad

„Kad af sina Landsmän, at inför Senaten anklaga Re-
 „publicuens högsta Befälhafware där i landet, såsom
 „en mutkolf och uppenbar tånkare af Folkets rätt.

„Denne Bonde war (jag måste tillå) af egen
 „skapnad. Med et spådt ansikte, stora läppar, insänk-
 „ta ögon, svartblek hy, ruggit hår i bringan, men
 „sintskallot hufvud, bar han stor af Igelkottskinn,
 „luden getskinströja, qördel af hafsfås och en gammal
 „wandeingsstaf i handen. Slågget war både frodigt
 „och långt, ögonbrynen hängde ner öfwer synen. Ja,
 „hals och bröst tecknade rent af en Björn. Det är
 „sant, wid första åseendet, då han inträdde i Råd-
 „Salen, tog jag honom för et wildjur; men stred, se-
 „dan jag afhördt hans Tal, til den andra ytterlighet
 „och ansåg honom ej annorlunda än en af Gudarne,
 „som stigit ner, at på et synbart sätt wårda sig ont
 „de dödeliga. Så sällsam stötning wiste sig emellan
 „hans yta och inra.

„Flere sökande afskilda willkor hade stått sig i
 „Råds-Förmaket, i wäntan at så komma före, men
 „war Subbe blef fram för alla insläpt och afhörd,
 „dels af nyfikenhet at få weta, hwad en så owanlig
 „figure förebringa skulle, dels och efter Rådet på den
 „tiden fattat det ej mindre owanliga beslut, at tillåta
 „den fattige och förtrykte förut anmäla sit klagomål,
 „innan den rike och mäktige sådt framdraga sina på-
 „ståenden. Så snart mannen företrädte, öppnade han i
 „et widlyftigt Tal orsaken til sin ankomst och ärendet
 „i sin widd, med all den rediga ordning och oblyga
 „munterhet, som af en mer såbad Talare såfångt wäu-
 „tas. Sådant war i bostafwen hans Tal.

* *

* *

* *

I församlade Riks-Fäder! Och du lycksaliga Släk-
 te! Jag arme man, Inbyggare och Bonde ifrån
 Milen, belägit wid Gräntsen af Donau-srömmen,
 A 3 hå-

hållar Eder, som i detta Rådhus Lag sigen. O! at de oödelige Gudar wille på denna dag så wäpna min tunga, at jag ej talar annat, än hwad mit förda Sådernesland höfves och gagnar; men at de och tillika måtte hårda Edra aplar, at til folkets wäl kunna bära den tunna Regements, bördan; ty utom himmelens biträde står ju i ingen ödelig makt, hwarken at erua det goda eller undgå det onda.

Bredgade Gudar och et oblidt öde har så stickat, at Tykland, min födslo-ort, har af Edra Stormodige Anförare blifwit kufwad. Jag säger med lit et oblidt öde; ty eliest hade segren helt wist släde i wida saltet. In mer wår samtid larmar öfwer Edra wundra Segrar och eröfrade Länder, desto större wandra skal efterwerlden stämpa på Edra blodiga Lagrac. Det roar mig at erinra Er, hwad I torden antingen ej weta eller och kallfänniat slå ur hogan, at på et och samma ögnablet som Edra legda glopar i speisen för Er Seger: wagn med full hals Stria: Lefwe Rome! det oöfwerwinneliga Rome! pusta Edra baketter stättade Slafwar, under dåda suckningar, sin kjaan fram til Gudarne öfwer: Wäld för Rätt! Wäld för Rätt!

Äf mit ofonstade Tal och mer än grofwa klädbrådt lärer I lätt kunna döma om min ofkunnsghet i Hof språket och brist på den höga smaken. Med all min gammaldags ställning äger jag ikwäl, ej mindre än mina Camerater, inæn ädre wetenenskap än den, at i sit ätta halt kunna skilja en rättwis man ifrån en wäldewärlare; ty i skället wi ej finnas så bittere på aranna ord, äro wi begäfwade med den urmodiga earens skapen at i öpen daa nitåstka för äran och östrätt siqgas wid lasten, hwar hållt de tagit sit säte. Hwarföre och ibland våra medfödda Huswudsanningar denna ej står i det sämsta rummet: at alt hwad wäldewärlaren, på rikets kostnad i längre tid rappat åt sig,
skal

Skal en fördrömad Gudamägt, med en hast honom frän-
taga och alt hwad den dygdige i flere år mist, skal på
en dag återbåras; ty at onskan blir bakslinn och rik-
tar sig, åter mot en högre wilja, fast med des tilskä-
djelse. Den dag skal dock komma, och wara snart när,
då Riks- syndaren måste umgälla sit brott; då den
myndige sätts ur stånd at förtrycka, winglaren at skina,
Riket at mista och den fattige änteligen slipper
bada sig i sina tårar.

Ware sig Gref, Barbar, eller Romare som af-
hör mit Tal, det qwittar mig lika. Rog af, at den
som wäljer wanrykte för ärligit namn, orättrådighet
för rättwisa, ofog för billighet, lögn för sanuina, är
och blir af hwad Ration han wara må, i Gudarnas
åsyn en syggelse, och ibland menniskor en wanbörding.
En och hwar af Er förebår sig hata högsfärd, och in-
gen är som icke stormodigas; alla fördröma försliga
nöjen och ingen är som icke tar sit härberge i kamrar
och oflyktighet; emot slöserie predika alla, och inen är som
icke wältrar sig i wällust. Tolamod göres behöf, stras
öfwer alt, men ingen är som icke wid minsta anfall
wille röra himmel och jord. Alla utfara emot lättia,
och ingen är som icke i orklöshet, släntrar bort sin dag.
Girughet säga sig alla bära ofly före, och ingen är,
som icke samlar åt sig alt hwad han öfwerkommer.
Med tårar nödgas jag mit i Råd, Salen och frant
för Er åsyn påstå, at I med blotta tungan uphöjen
dygden, men med alla Edra både kropp och själs öf-
riga förmögenheter dyrken lasten. I stället för wäl-
språket, som ristas på Edra wagn, Anor och Sigiller:
och ägnar stona den undergifna, och bestorma den
upstudrige *), borde det hetta: wår wällust består
deri at förtrycka den ofskyldige och plåga den
redlige **).

Då

*) Parcere Subjectis & debellare superbos.

***) Innocuos Spollare & perturbare quietos.

Då nu alting talar för Tysklands ofkuld och
 Roms förmåtenhet; då wi ej gifwit någon anledning
 til Er förbånnde framfart, wålan! låtom oss hålla i
 dermed på ömse sidor, mota wåld med wåld, ströfwe-
 ri med ströfveri. Utminstone ser jag ingen annan ut-
 wäg til räddning uti et förwirrat och af sjelfwe Gu-
 barne så godt, som öfwergifwit samfund; där lystmä-
 tet til andras rättigheter är bragt utöfwer all höfwa,
 och det som wårre är, där wåldswårkan nådt den
 högd at Embetsmannen hwarken wålar hufwa, eller
 den lidande driflar klaga, öfwer förtryck. Hwad och
 Er angår, i hwars wårjo högsta Lagkipningen lagd
 är, har Er förnåma anda intryckt en så krypande
 hufwan i Edra underhafwandes sinnen, at det faller
 dem dragligare, smälta i sig all den oförrätt, som de
 i sina hemkojor upbåra, än fara åstad och ligga Er
 öfwer med onyttiga klagowisor. Huru kan det och
 annars wara, då den som hemma hos sig, ser sin
 toppriden til äfventyrs af en enda plågare, får tålja
 hela skaran mot sig i Rådet; utan twifwel dershöre at
 den som klagar är en förut asmårglad stackare, men
 den som öfwerklagas, äger friskt mynt i behåll at
 muta med?

(Fortsättning följer härnäst.)

Prænumeration uppå denne Spectator, som kommer
 at bestå af 32 Numror, betalas med 16 Skilling uti
 Arboréns Boklåda på Siora Nygatan, Huset N:o 97.
 Af Första Delen finnes äfwen ännu några complete
 Exemplar, för 16 Skilling.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 2.

En Bondes märkelige Tal, hållit inför Romerska
Senaten, för femtonhundrade år tillbaka.

(Fortsättning och Slut.)

Sedan nu Er medgång och vårt öde så behagat
skicka, at Tykland blifwit det förmåna Rome
underlagt, har det wäl någon enda gång up-
stigit i Er tanka, at göra rätt, och freda oss för wäld?
nej wist icke! Embetsmännen, som I slicka oss på
halsen, preja wår egendom, då I som sittien hemma
wid styret och wi borde wänta rättelse hos, til måttets
fyllnad klippen äran af oss. Usedde ej annorlunda än
et släkte, utan förnuft, utan lag, utan kung, råknen
I oss såsom willa wrak, til en heder at kunna ernä
den höga tjensien och bära namn af Edra trålar.
Men I bedraagen Er sult up k. Herrar. Är det icke
osörnuftigt, af Er at bestrida det folket förnuft, som
utöfwa inga andra Lagar, inga andra hemseder, än
dem naturens Herre i sielfwa naturen inplantat; som
intet träna efter andras hem, intet snålas efter främ-
mande ägendom, intet ilsånas efter utländskt understöd?
Med lånat mer förnuft bör osörnuftet skrifwas på Er
räkning, som osörnsjde med täcka och fruktbara Ita-
lien, ej sladden för än I, at mätta Er brunst, blod-
slänkt hela Jordklotet.

Wi wete Era inlasi. I ansen oss ej annorlun-
da än föbde trålar, så wida wi lesawat utan Förste,
som regerat oss, utan Råd som styrt oss; utan Krigs-
magt som försawat oss. Wårt swar bör dershöre icke
heller wara för Er dolt. Wi behöfde ingen krigs-
magt

magt, ty wi wisse af ingen fiende, intet Råd, ty en och hwar lefde någd inom sit lugn och ågde råda sig sjelf; ingen Förste, ty wi woro alla af lika börd. Kongens yppersta Embete, som består i at qwässa små tyranner, och hålla Medborgaren i lagom och späkt, blef således för oss en onyttig öfwerflöds-wara.

At vårt Kådernesland hwarken åger Regerings-Form eller Politie-ordningar är Ett andra inkast; men förlåten mig, lika swagt med det förra. Om samwetslöse Köpmän, bedrägelige ockrare och skamlöse winglare, utgöra et samfunds sällhet, och en god Politie, så hafwen I rätt, mine Herrar! men äro de danade at med främmande och dyrbara warors införsel litla war gom, suka våra begär och smida våra bojer, så hafwen I orätt. Jag tillstår det släktet hafwa wi aldrig kunnat tåla inom vårt Landamåre. Då wi i Klådebonad ej gått öfwer Skaparens ändamål, i mat och dryck ej swängt oss öfwer naturens behof, skulle alla de som tänke lägga sig på handel och Commerce, helt säkert gjordt hos oss en wägta mager figure. Inga Carthaginensiska Köpmans-Commissionairer, inga Mauritaniska oljor och smörjelsor, inga Tyriska Grofhandlare, intet Cantabriske stål, inga Asiatische Essencer, sminker och luktwatn, intet Spanskt gull eller Britanniskt silfwer; hwarken bernsten ifrå Sidon, silke ifrå Damascus, såd ifrå Sicilien, sina winner ifrå Creta eller purpur ifrå Arabien, finnes i våra hyblen. Likafult hoppas wi wara menniskor och hade, hwar I så gode sunnit, lefwat i en rätt fri Regering. Ty den sanningen står fast, at alt det upradade slagget, tjenaar mer at reta lasten än upmuntra dygden.

Ja! trefalt sålt och lyckligt det samfund, som kan skryta af så Grofhandlare, men många dyadige Män; som ej öfwerflödar på rikedomar, men på ädelmodiga gjerningar; som har inga uptägsmafare, men öfwer alt fridsamme Medborgare. Det gör at wi anse

Er Republikens rika skatter ej utan medlidande och J
 vårt samfund's fattigdom, med afvund. Blott J
 med lika gladt sinne, hade burit tyngden af Er öfver-
 sköd, som wi känslan af vår torftighet, så hade hvar-
 ken J skridit til det förtviflade sleg at inkräkta vårt
 Land eller wi bragte i den bedröfweliga ställning at be-
 klaga oss. Et hiskeligit swalg måste ges emellan Edra
 och våra tänkfätt; ty ehuru man predikar för Er om
 vårt elände, tålen J äntå ej den minsta afspretning på
 Edra läckra nöjen, då wi twertom icke ens hinna tår-
 ka tårarna ur våra ögon, mindre til fullo begräta
 vår wedermöda.

Inbillen J Er at jag redan sagt allt hwad J bö-
 ren höra, så beklagar jag Er korta omtanka. Det
 står något som torde falla Er plågsamt; men då J
 varit utrustade med fräckhet nog at utöfwa så grofwa
 illgrepp, känner jag mig hårdad af en ej mindre frimo-
 dighet at lägga dem för öpen dag. Et allmänt Riks-
 brott, får ej försonas med matta förebräelser och däl-
 da skrapor.

Ingen ting har satt mig i så mycken bestörtning
 som Er såkunnighet, at på sätt som nu en tid stedt,
 förse orten med Högdingar och Domare, til hela ett
 sammantag så råa och obugliga, at de (iag talar på
 ära och tro) icke ens hafwa hufwud at tälka Edra,
 mindre begriwa våra Lagar. Enda felet ligger ofelbart
 däruti, at J raten alla dem som äro wärne til Lagens
 hålgd och all ordnings wård, men wråten i stället på
 oss Edra kreatur och gunstlingar. Då Rådet, utan af-
 seende på skicklighet och förtjenst kastar syflorne i gapet
 på sina til själ och kropp raglande stöjare, huru wil
 wil man då begära af min matta talgäfwä at i orden
 följa dem öfweralt på fjäten, af hwad de i werket stält,
 sedan de anländt til sina bestämda poster. Hörer til-
 wäl på deras handlag?

Med en såfwerlig rådnad uplåta de fina lagbind-
na händer, för de mutor som uppenbärliga frambares;
men ock med lika oblyg tilltaggenhet gripa til sig i lön-
dom allt hvad de öfverkomma och står dem an. Den
fattigas små fel straffas hårdt; men den rikes högmåls-
brott ses genom fingren med. Man lemnar med lit
öpet sålt för lasten och vinskänkt lopp för wanarten,
på det antedning til prejerie aldrig tryta måtte. Up-
rymde af wållust och liderligheter, är hela deras hug
bekymmerlös om folkets wål. I stället för at håfwa
ordning och mata illwårk, äro de selswe uphofsmän
til de flesta. Deras wålspåk är. Pöbeln bör ej få
mucka, mindre äga någon känsla af rätt och orätt.
Med et ord: de förhåfwa sig öfwer blotta nämmet at
beta Romare och inhilla sig endast de före wara rebau
i födslen fullmyndige at plundra werlden.

Hwart ut wil det wål stadna I. Herrar? äga då
Edra snåla begär och Er högdragna myndighet inga grän-
sor? orden fritt ut hwarthån I tänken, och frelsen öf på
en åång ifrån wårt plågsamma qwal emillan hopp och
fruktan. Sker det för våra barn skull? så låt det brasa
an. Dragen fram blacken och låten slafwen känna ut-
gången på sit öde. Strider det emot menniskligheten at
omgjorda öf med tyngre järn-hojor än dem wi för-
må bära, så strider det wif icke emot Er omenstlighet at
utom all mätta öf på bud på påbud, utlagor på utlagor: Är
det våra tillgånger I smiten åt? så stå de til Er tjensl, tagen
i fred och håren gierna bort allt hvad I sinnen. Jag har
förut sagt at wi tänka olika. På det I mågen dö sinne
och rike, lefwen I som nidingar. Frukten I någon res-
ning å wår sida, så tillstår jag det är swart at Er; det
ser likwål så ut, som wi endast för den fruktan skull blif-
wa hemlöfte; men med allt det welen I gå i borgen at wi
för Er så ställa fredade, så skal jag wara man å wår sida,
at ingen af oss skal rubba Er. Är ock hela wårt trådoms-
of ej tillräckelig at fredeställa Er lysnad, så återstår er
an

annat för oss, än på befällning råcka fram våra hustrur;
den; ty bilan är, tro mig, för dem mer draglig än Er
hårda medfart för våra sinnen.

Welen J weta, Romare, hwad för Er står at gö-
ra, så kan jag berättat; det wi af fruktan at blottmålla
wår afföda för så omenstliqa tyranner, med en mun up-
sagt och affwurit alt omgånge med våra hustrur; i det
förtwislade beslut, at hellre under et 20 til 30 åra åter-
håll tåla naturens anfall än förskjuta Er trålar. Då
samma swåra öde möter dem, som deras arma föråldrar,
wore det dumt at förwara dem til lifs och ännu dummare
at låta dem södas. Så framt J hade wissna handlat
med et inkräktat Land och gjordt hwar man rätt, så kun-
de det framfarna lätt glömmas, och allas sinnen snart tåm-
jas til otwungen lydnad.

Så ofta wi anlände til Rome, fullproppade med
Klagowisor mot Edra Beskålshafwa e, så wi det swaret
at våra ansöknigar skola föredragas i Rådet. Wi
blifwa wäl omsider hörde, men wärksälligheten följer
aldrig eller och så sent, at olägenheten ej mer kan för-
rekommias. Deruppå kunde jag frambringa flere exempel.
Då en utfattig, som ingen ting äger at dela med sig,
hwarken pengar, fina winer, kostbara Essencer eller dy-
ra stoffer, liqer Er öfwer: som biottad på gyanare
utom flere tilgånge, at winna Er och hårda ut, an-
målte sit ärende, får han wäl det nådige swar at man
skal se på saken; men deri stadnar och hela handlägg-
ningen. Han res tillbaka fullproppad i stället med to-
må ord och fåfånge löften. En annan uslinge säger
man den ena stund: Min Wan? du har den bästa
sak i werlden; men minst han wet af, har saken war-
rit före och efter enhällig omröstning gädt förlorad.
Alt hwad han wunnit på resan, är at han kommit hit
med beswär mot en, men rest hem, under tåra anrop
af ödets hårdhet och Gudarnas hämd öfwer hela skåden.
Händer det, som sållan sker at någon orolig Sälle,
B 3 som

som lärt sitta i grunligt watten, tala sött och smickra nedrigt, infinner sig hos Er med någon ansöknin, då skal man tro det blir et stojande af. Hans dichter och prat ansen J för Guda-tal. Rättaren måste hals öfwer hufwud åstad, men res derifrån med så ringa landets bättnad, at man i stället för en någd spitsbof, gjorde en hel mängd dygdige Medborgare misnöjde och handfallne.

Äf mit Besnads-lopp kunnen J döma om alla mine Landsmäns. Hela wintren igenom leswer jag af hopsamlada Nllon; om sommaren af Såd och Jordfrukt; siskar då och då, siundom för ro, siundom för nöd skul. Således tilbringar jag min måsta lifstid dels i skogen, dels på flacka landet. Welen J weta orsaken, så skolen J ock så. Edra Befällningshafwande, våra Plågs-andar, hafwa så blottat Junwännen, förbittrat sinnen, uttömt Casorne och fargat Republiquen, at då Lag och Rätt ej fins mer i Landet; någon räddning af nu warande Råd icke heller förmodas kan, har jag, för at ej wara åstådare af en så bedröfwelig syn, sielf försatt mig så godt som i laudsflyckt från Hustru och Barn, Wänner och Hem. Ey drågligare förekommer det åtminstone mig at leswa ensam i willa skogen, än alla ögnablick höra mina olyckliga Landsmäns lät och jämmer. Får intet jag wäld på willbjuren i marken, intet föra de på mig, men af med-menniskor, ända til dem jag gjorde godt, säge jag mig alla dagar i wåda. Bedröfligt är at känna en widria lycka: Bedröfweligare at ej få henne botad, då hon kånst; Bedröfligast, då läkmedlen äro til hands, men den som förstår ej wil, och den som wil ej förstår nyttja dem.

O! J Mennisko, Frätare! ägen J någon känsla af hwad os trycker, wet jag intet? J torden likwäl kunna läsa ur synen på mig, all min oro; då wid flötta berättelsen ögonen flöda i tårar, tungan staplar,
lem-

lemmarna darra, sinnet försmåttas, Hjertat brister och öfriga kroppen wil tyna af. Huru menen I wäl sker på stället, där hela olwets mörjan, skadas med ögonen, höres med öronen och påtagas med händerne.

Det jag wisst icke tänker knåfalla om, är at I ej må sticknas wid mit Tal. Nej! det frågar jag intet efter; men det bekymrar mig något, om hwad jag sagt, blifwit så begripeligt at det håttat. Tron I Förhögheten besfalla Er at jålunda fara fram med oss, bören I derjämte tro, at menskligheten besfaller oss, at ej stå härwid stumme. Dersöre påstår jag at enthera bör ske, ty det tredje gifs ej; antingen är det lögn hwad jag sagt om detta Wåd och desse Embetemån; och i den händelsen bör jag som en uppenbar belackare straffas; eller är det ock sanning, i hwilken händelse både I och de böra utan skonsmål wårlas ifrån Embeten.

Et är, som tröstar mig och hwarom jag gärna glammar med mine öfrige olyckelige Medbröder. Det är den fasta öfvertygelse jag äger om en sådan Gudarnas rättwisa, som lämpar straffet efter brottet, så at den dåldasse illgärningsman, gemenligen måste til slut unigålla sine tilgryp med det offentligaste straff; ehuru jag tillika modfålls öfwer min swaghet, at ei mäktat utgrunda deras höga ändamål, då en redlig Wåns små fel ofta bestras med utmärkte straff, men Bosiwens utmärkte brott med små straff; tör hända emedan den dygdige är omgjårdad med starkare och den lassfulle med swagare förswars-wayn emot frestelsens anfall. Hwad wisast oss anstår, är at i tyshet wårda deras Domar.

Wgde jag et så rikt förråd af Edra öpna Påbud och präntade Förordningar at frutt så aranska och dema, som wi äga dem at smickra och beröma Edra så kallade Storswårk, wet jag wisst at ock det ena Plågo-riset I utdelt ibland oss: Jag menar Edra Höfdingar och Domare, allena för sig, skulle så litet, på den goda sidan, förewiga Edra bedrifter, at om det stode i wår magt, ginge söga
nå

någon i dag smatsande på gatan i Rome, som icke innan morgondagen låge för våra fötter hufvudlös.

Med lit nämner jag så ofta för Er om Gudarnas hämd. Det är jämt i dag femtonde dngnet, sedan jag anlände til Stadn. Hvad jag sedt och hört under hela denna tid i Senaten förhafwas och beslutas, är af den befallningen, at så framt minsta delen deraf sedt wid Donauströmen och wi varit och sielf lemnade, skulle Wipp. Galgen blifwa tätare späckad med rop än Winkanten med Drusmor. Jag har gädt öfwer alt ikring Staden och med ej mindre löje än häpnad betraktadt Edra skåka och afsakade steg. Er nestiga kladdräckt, Edra wärningrar och mellanlopp, Ert sus och dus, och det mitt ibland et oönnat Sällskap och si derligt Pack. Daktadt det, då något Rådets Beslut utfärdas til och, med hvad högtideligheter beledsagas det icke? Med warlamma steg bär man det up til Tempeln, det ofstras på Guda. Altaren och söga fattas at det ej blir rent af tilbedit med båda knän och frummer ryggen. Utgången är den: Wi lyda Befallningen, men våra öpet affro för de Befallande.

Min önskan är upfyldt och sinnet lättad då jag nu fått håra fram så mycken tær Sanning. Har mit Tal fördrönat Er, så utber jag mig den nåden at så lasta mig för Edra fötter och i glad tyfhet öfwackta Bitan. Som mit Fäderneslands Martyr, älskar jag at heldre upresa mig sielf en Krestod, än lemna Er den äran at pläckewis så nagga mig til döds.

Härwid lödt Borden sit äkta Herredagsmänna Tal *) och med detta sista uttrock slutar äfwen Kejsar Aurelius sin Berättelse; Blott med den tillägning at Senaten straxt derpå i detta ämne rådpågat: Andre Embetsmän bjesmo utredde och affickade til Donauströmen: Gubben besaltes låta Kristeligen försatta sit Tal at förwaras til ewigt Årminne i Riks. Archivet, ibland flere angelagne utländske Handlingar. Utom des beslöts at han borde Wlas: förklarar i hela sin lifstid fri för all Tungu och jämt warda underhållen at allmänna Cassan: Ty wår Föddlo.ort och hufvudstad Rome (fortfar Aurelius) har altid räknadt det för en heder ej allenast at behöna Görtjensten, utan och såta högt wärde på alla märkeliga Tal i Senaten.

*) I Texten står: Heic finem Rusticus Sermonis minime Rustificicir

STOCKHOLM,
Etryckt hos CARL STOLPE, 1779.

Den

Svenske SPECTATOR.

N:o 3.

Örnidhetens och Lärdomens Stadeliga Söna
dring, men lyckliga Sörening.

— — — Ego nec studium sine divite vena,
Nec rude quid profit video ingenium, alterius sic
Altera poscit opem res, et conjurat amice.

HORAT.

Örnidhet och Lärdom voro Apollos barn, dem han
födde med tvänne särskilda Mddror. Örnidhe-
ten var en telning af Euphrosina, och brädde på
henne i glättighet och lifagtighet. Lärdomen beremot
var född af Sophia, och ägde hennes asvarsamhet
och försigtighet. Som nu Mddrarna voro afundsjuka
på hvarannan; så blefvo ock dese barnen från ung-
domen upfostrade i en ständig inbördes misshällighet,
och ouphörligen alla medel använde, at inprägla hos
dem hat och skragt för hvarannan; så of, ehuru Apol-
lo, som förutsåg påfblderna af deras öenighet, böd
tit at sörena dem, och at belä sin kärlek lika dem
imellan, astopp likväl hans opartiskhet och godhet
fruktids. Den af Mddrarna ärdde örnidhet var för
djupt inrotad: och som den var hos dem likasom med
modersmjölken insuven; så blades densamma nästan
stundeligen, och i samma mon, som nött tillsälle ber-
tit uppade sig. Då de hade hunnit till den åldren,
2:dra Del. at

at de blefwo insläppte i Galen til de andra Iom-
pens Jarvånare, sökte Omvickheten at roa Venus
wid hennes Nattdukstbord med allehanda lustiga in-
fällan, och at efterom Vårdomens afvarsamma vä-
sende; men Vårdomen deremot tillbragte sin tid hos
Minerva wid hennes Väffstol, med obmånade öfver
Omvickhetens insällan och okunnighet.

Sålides växte de up i et ständigt tiltagande
hat emot hwarannan, hwartil de ännu mer blefwo
upretade af dem, hwilka deras Måder hade förord-
nat til deras upsligt och undersökd; och hwardera sök-
te at få tillgång til Jupiters Taffel, ej så mycket i
förhoppning at vinna stor ära, som at utestänga den
andra ifrån alla heders rättigheter, och at sätta en
bom för den framgång, som den andra trodde sig vin-
na genom konster och orätta medel.

Anteligen nåtkades den dagen, då de båda med
wanliga högtideligheter blefwo urytne i de öfrige
Gudars gemenskap, och fingo tillstånd at dricka Ne-
ctar utur Hebes hand. Men ifrån den stunden mis-
ste Enbrågtigheten sit anseende wid Jupiters Taffel.
Deke genom den nya hedren modige, och genom de
andre Guds magters ömse beröm upretade Taffare,
orode hwarannan genom deras ouphörliga stridighe-
ter med en så lika omväxling af seger, at ingendera
blef aldeles undertroct.

Det war mäktwärdiat, at i början af hwar och
en ordastrid, behöu Omvickheten alltid öfverhanden,
och wid första anfallet såg man allas ögon i hela Gu-
ds församlingen likasom ändra af vutfläckeliga glå-
dje-gnistror. Vårdomen åter behöu all sin styrka til-
sammans, intil deß det första utbrottet af deras bifall
gäet öfver, och mottheten, som mest alltid följer på
en häftig glädje, loswode en stillare och toligare up-
märksamhet. Då först började hon förswara sig: höu

et stöcke af sin wederspartis infäst emot det andra, och nedertafte henne gemenligen med des egna ropens: eller förestälde henne, huru litet hon tagt saken, hwars om frågan war, i noga och behdrikt fäststådande, och bewiste således, at hennes mening icke ägde någon wiq. Ähbrarerna bbrjade straxt å sidu sätta sina sbrustfatta de begrep, och stodo ånteligen up och bugade sig mot det wiqdsamt för Pärdomen, men complimenterade åter höfligare för Quidheten.

När dessa någon gång på et rätt bespnnertligt sätt wille gbra sig behageliga, war deras upfbronde aldeles twått emot hwars annars. Quidheten war bristig och osbrwågen; Pärdomen deremot sbrögig och esteetånsam. Quidheten hblu ingen ting för stomliqare än dnmbet, och Pärdomen fruktade för lutet så mycket, som at blifwa bestötd för wilfarelse. Quidheten swarade förrån hon wål hade sbrskått en sak, på det man icke skulle draga hennes häfliga finflighet i twiswelskål: men Pärdomen gjorde ock halt, där ingen swårighet war sbrhonden, på det icke någon orått flutsats måtte blifwa ouptåkt. Quidheten sbrmitstode sielfwa frågan å nom snålhet och ordnug; Pärdomen deremot uttråttade ähbrarerna med oändeliga distinctioner, och drog onhdigtwis striden ut med at bewisa det, som aldrig war nekats. Quidheten pågode ofta, at beårrelse at wisa sig, komma fram med det, som hon hwarlen hade sbrwertlagt, eller betånt sig på; och war åfwen understundom så lyckella, at hon för et ortlat infall, emot all sbrmodan, fick blifwa. Pärdomen däremot sbrkastade allt hward som liknade någon ny mening, at fruktan at blifwa inwedd i påstidger, som hon icke kunde sbrutse; och blif genom sin allt för snura warsamhet mången gång för hindrad ifrån, at winna sina sbrdetar, och at segta sbrwet sin wederspart.

Båda

Båda hade sina fördomar, som i deras lifsan, at hinna til fullkomlighet, på wist sätt woro dem hindertlige, och blottstälde dem för mångahanda anfall. Rysheten war Dwidhetens, och Ålberdomen Lärdomens gunstling. Dwidheten tyckte alt wara wacker, som war nytt; men Lärdomen bar wördnad för alt, som kunde upwisa någon Ålbrighet. Inmedlertid selade det sällan Dwidheten at roa dem, hwilka hon ej kunde öfwertiga; såsom ej eller öfwertygelses war just ändamålet af hennes äressuka. Men Lärdomen understodde altid sin mening med så många bisanuingar, at, om saken icke afgjordes til hennes förman, måste man likwät med förundran anse hennes skäl.

Stundom hände, at de båda Ålbdosatte sin egentliga naturliga art, och hoppades, genom bruket af de wapen, hwaraf den ena hade betjent sig emot den andra, at erhålla en fullkomlig seger. Dwidheten öbb ibland til at adra en konstkig slutsats, och Lärdomen at föreställa sig under et skämt. Men de kommo altid wid detta förskellet til korta, och råkade derigenom i smålel och fdragt.

Dwidhetens alsmarsambet hade intet anseende, och Lärdomens skämt war utan liflighet. Deras strid blef omsider med tiden betydande, och Gudarne delade sig i partier. Dwidheten blef af Venus, som war fallen för Ibj, taggen i besidd. Hon fick til uppfafning en hop småleende och skämtande Genier, och esomostast skedde he ne den åran, at hon fick dansa i Gratierens skiffkap. Lärdomen war alt stadigt Minervas gunstling, och gick sällan utur hennes Palats, utan at lifwa betedlagad af de strängaste dygder, nemligen Ryschet, Mätllighet, Tapperhet och Hbrsamhet.

Dwid-

Qwiäheten, som häll till med Argheten, hade en Son, wid namn Satyr, som följde henne efter och bar en Koger med förgiftade pilar, hvilka, när de en gång fastnade, ej kunde genom någon Konst åter utryckas. Dessa pilar sköt han ofta efter Lärdomen, när hon med de afswarsamma och gagnetligaste saker war spelsatt och i de swäraste underböknigar begrepen, eller meddelade sina efterföljare någon nyttig underrättelse. Minerva förordnade henne derföre till bistånd den Konsten, at om alla ting falla et riktigt omdöme, hwar medelst hon afbröt uddarna på Satyrs pilar, eller bådte dem undan och gjorde, at de studsade tillbaka på honom sjelf.

Jupiter blef antelligen otålig derdfwer, at fria den i de öfre boningar skulle wara i ständig fara at blifwa störd; och bestöt at förwisa dessa orosiga wederpartier till den nedre werlden. De kommo således hit ned, och fortsatte ibland människorna sin gamla tråta; och det brödde icke länge, innan man såg dem omgifne med hwar sinne ifrige anhängare. Qwiäheten intog genom sin lustiga wäsende de unga, och Lärdomen gjorde med sin ansående det käraste intrup hos de gamla. Deras tilltagande magt gaf sig snart tillkänna genom dess fördeliga verkningar. Det boades Glädehus till Qwiähetens sammetsplats, och Lärdomens, som inträdades till Lärdomens säte, begäfwades med härliga inkomster. Swardera partiet sökte at öfwerträffa de andra i kostbarhet och pragt, och at förplanta den meningen, at det wore omgånael. nödigt, at, wid första inträdet i detta lifwet, låta inskrifwa sig hos endera af dem båda, och at ingen kunde göra sig hopp om vinnest hos den ens Guds magten, som en gång trädte in i den andra Medtäflarens Tempel.

Det

Det fandt og en vis hov folk, som brydte sig
 lita meget om Dvickheten och Vårdomen, och af-
 stode den eva så litet som den andra. Desse mo-
 ro sådane, som dyrkede Plutus, eller Rikedom-
 Guden. Hos dessa skedde det sållan, at Dvick-
 hetens dristiga våsende upvakte det minsta lidje,
 eller at Vårdomens våttalighet kunde vinna någon
 upmärksamhet. Til at hämnas detta förakt, kom-
 mo de båda sværrens at uppstålla sine anhängare emot
 dessa. Men manskapet, som dertil blef utskickat,
 handlade ofta emot tro, och redelighet; efterkom
 icke de befällningar, som det sådt, och smickrade
 uppenbartligen de Rika, fastän de föraktade dem i
 sit hierta; och då de genom detta förräderiet hade
 förvärfvat sig gunst hos Plutus, plågade de all-
 för ofta med en sålt åskbrd anse dem, som ännu
 blefvo kvar i tjenst hos Dvickheten och Vår-
 domen.

Ändteligen blefvo båda Västarena ledsne mid
 detta rymsmandet och denna öfvergången til siens-
 derna. De anhölo derför hos Jupiter, at han
 åter ville upsaqa dem i de förra öfre boningar.
 Jupiter bundrade med sine blixter, och de gjorde
 sig färdige, at hörsamma denna lyalliga kallelse
 up til Olympen. Dvickheten bredde ut sina Vin-
 gar och swingade sig up. Men efter hon icke kun-
 de se långt för sig, för hon vilse i den omäteli-
 ga rymden af Luftkressen. Vårdomen, som väl
 visste vägen, stakade på sina sjädrar; men efter
 det felade henne på naturliga krafter, så kunde
 hon icke flyga rätt fort. Således sänko de båda,
 efter många gjorda försök, åter ned til Jorden,
 och lärde af denna otdagenhet erkänna, huru nö-
 digt det är, at besitta sig om Snigbet. De to-
 go derför hvarannan i hand, och berättade å nyo
 sin

sin flykt. Lärdomen lyftes up af Quidhetens munterhet; och Quidheten blef af Lärdomens skarpsynthet beledsagad och förd på rätta vägen. De hunnos snart up till Jupiters wåning, och hūdo där hwarannan så låra och wårda, at de sedan lefde tilhopa i en beständig Endrågthet. Quidheten ofwertalade Lärdomen at umgås med Grassierne; och Lärdomen förwådde Quidheten at taga tjenst hos Dygderna. De blefwo nu båda två alla de bste Magternes gunstlingar, och sira de hwar Guds högtid med sin närwarelse. Det är af dem, som konstler och wete skaper leda sin ursprung.

En Grek, wid namn Eualthus, fattade en innerlig lust för Advocaturen. Han gick till den Andan til den namnkunnige Sophisten Protagoras, at af honom b iswa underwist uti detta handtwerket. Man accorderade straxt om lärpenningens och Protagoras lofwade at uplåta för Eualthus alla hemligheter han wiste uti Wältaligheten. Årungen betalste straxt hälften af den utsatte Summan, och lofwade at betala den andra hälften så snart han hade wunnit en Sak, uti hwilken han blefwe Advocat. Protagoras gjorde med sin Lärjunge all mjdellig st, och trodde efter någon tid, at han ej hade något mer at låra honom; rådde honom dersföre at bdrja agera och förskä sin styrka. Eualthus, antingen rådd eller af någon annan orsak drog ut på tiden, och wille ej göra något prof. Sophisten, som harmades högeligen öfwer denna utdrägt, stämde Protagoras för Rätten.

Som

Som han war mycket säker om segren, tilltalade han ur mycket hög ton på detta sättet sin Lärjunge: Om Domen utfaller til min fördel, ären I förpliktad, at betala mig den återstående Summan; om det icke, winnen I edar första sak, och blifwen således efter accord förbunden at betala mig den summa. Han trodde häremot wore inset at inwända. Ewalthus förfräcktes ej utan swarade straxt: om Domen blifwer mig fördelaktig, tappen I eder sak; om det tvärt om, blifwer jag efter wår öfwerenskommelse frikänd, ty jag förlorar ju då min första sak, hwarföre jag blifwer Eder qwit. Domaren, förbryllade af detta inbundna swar, lemnade saken oafgjord, och Profagoras uti ånger, at han så wäl hade underwist sin Lärjunge.

Prenumeration uppå denne Spectator, som kommer at bestå af 32 Numror, betalas med 16 Skillingar uti Arsborens Dofeåda på Stora Nygatan, Huset N:o 97. Af Första Delen finnas äfwen ännu några complete Exemplar, för 16 Skillingar.

Stockholm,

Tryckt hos And. Joh. Medelspan. 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 4.

Anständighet och Wänlighet.

Anständighet och Wänlighet äro de förste inestående egenskaper, som böda finnas hos den, som inträder i Stora världens omgång: det falsker genast i ägonen: en saks lyckliga eller olyckliga öde beror gemenligen af blott detta enda vilkor. Cleobulus har kan hånda blott därför alltid misshagat Timon, emedan han wid första ödet icke förstätt behaga honom: han har för ödnat des ägon medelst et obehagligt intryck, det har förkyllt des hjerta, och hindrat et närmare förtroende, som igenom et öweldigt omgång funnat förtaga detta menliga intryck. Samma första intryck har orsakat, at Simon på höfligt sätt gifwit Cleobulus tillkänna, wid första besöket, som denne hos honom afslagt, at han skulle wara nog nögd med at icke mera så se honom: det war det, som tillskyndade den olyckliga Klienten et så torrt som torrt företräde, hwarefter man utan at gifwa honom vidare gehör, affledot honom och wändt honom ryggen.

Såsom denna ölägenhet medförer så förtrefeliga följder, bör man intet underlåta för at förrekomma dem, i det man medelst Konstens tillhjelp

2:dra Dele

följer

öfver hota det som naturen hos oss lånat bristligt. I synnerhet må e man, innan man vil sig utöfverdrifta sig om dens lyne och sinnetag, hwars ynnest wi wile förwerfwa oss, på det oss må kunna iagttaga äbbian försigtighets-mått wid det man höfwer at säga. Damis wille wi en någon gunst hos denne samme Timon, en sträng Philosoph och hwars lefnads-sätt sätter något på det epaiska. Damis framtråder för denna afwarsamsma mannen med et wäktande hufwud, et påstådt ansigte, en söt och läcker röst: korteligen, med et så affecteradt wäsende, som man med mådka kan förbraga hos en granit-själla. Damis kan dock undra derpå, at Timon icke wäl emotsagit honom. Titus, med et bistert och ängsligt utseende, med slätt och oböfsadt hår, med en gammal klädning, med en grof röst; korteligen med alla yttre känneteken till en sträng lefnad, infinner sig hos den wäktlustige Hof-Prelaten Pomponius: han har et lika öde med Damis.

Öfsligheten består gemensamt i det man saklar anständighet och wäntighet. Anständigheten visar sig uti de yttre behagen, som man för sig kan skaffa sig enligt sit kön, sit stånd och wilkor. Wäntigheten tienar till at öfwertryga dem, med hwilka wi omgås, om opriftigheten af den agtning, som wi för dem betygge: hwilket beror mycket af ens sätt at skicka sig. Gratianus, hwilken naturen gifwit et tydeligt utseende jämte den gäfwan at wäl skicka sig, har nästan allt hwad som behöfwes för at winna andras tycke. Allenast kan dertill fogar dygd och de behagen, som härdras från Sjålen, kan han wara säker om at röra och öfwer

öfverlygga. Människjorna böma merendels om det
inmärktes allena i est-r det yttre anseendet: det som
har et angenämt intryp på deras ögon och bron,
har det samma på deras hjerta.

Änskönt sbrutan ytans sfen
Ju Dygden alltid är dock älskansvärd och tåcker,
Den likväl sörre ynnest väcker,
När uti fogar kropp den lysar ren.

Hon är lik en kostelig Ädelsten infattad i guld.
Huru kan man twisla derpå, at Celimene, som
är dygdig, ung och tåck, behagar mer än Zelle,
som är endast dygdig?

Anständigheten innefattar trenne ting: usse-
endet, Klädebräkten och talet. Usseendet beror
derpå, at förstå gifwa sig godt behag, godt tyc-
ke. Häruti måste konsten understödja naturen,
men på et omärkligt sätt. D: kan man wara
säker om at behaga alla, ja själwa Damis, som
änskönt helt bekajad med et tvungit wäsende, häre
de til sin person och maneren, likväl icke kan
tåla det hos andra. Kroppen måste wara rak,
utan något teken til högmö, stadig, utan at sp-
nas spänd, fri, utan någon owanlig äbbörd; föt-
terna wäl stälde, men på et sätt, som icke stöder
på dansmästare eller lustspringares ansigtet gläds-
ligt; ögonen leende utan sbrvirring, trygga utan
fräckhet, milde utan nedrighet; gången ordentelig,
utan själswäld eller slängningar: det sbrra felet
utmärker en sättning, det senare en yster och hög-
modig. I spunerhet bör man wäl taga sig til
wara sbr den spanska ställningen, som gbr den
tåcka Damis så löjelig. Han går så stöf som en
pinne.

pinne, och wägar ej en gägg at wända hufwudet, af fruktan at bringa sit konstigt lagade hår i orda. Det är wärfeligen något hårdt, at en hufwudets rörelse eller en wäderpuff i et ögnablick kunna förskrä en hel morgonstunds arbete. När Tryphon går på gatan, skulle man kunna sluta af den nådvisa wägen, hwarmed han kastar öne blickar på de förbigående, at han wil förskrä sig på alla. Han har altid hatten sittande på des sättet, at man ser allenast hans ena brå, och handen på sitt wärje sätte; många undwika honom derföre såsom en öfwersttäre, hwilken söker göra något ondt. Man må icke wäl agta sig at icke råka honom med armbogen eller foten. Han följer fruntimren med ögonen, han ser dem under näsan när de gå förbi, och ser sig tillbaka efter dem: ofta följer han dem på håtarna, och släpper dem ej ur ösynen förrän de gått in i något hederligt hus. Han wet i hwilket qwarter, på hwilken gata, i hwilken bod han skal få se de sköna. Han gör dageligen nya upptäckter i denne wag. Olyckelige de, som ofta, utan at räkna agt på personen, kasta ögonen på honom: det är en slumplycka, om han ej inbillar sig at han gjort någon erbfring.

Öfwen bdr man sorgfälligt undwika att hwad som sitta på gränser, och som gifwer ansigtet et sådant utseende. Allt hwad som skröer eller man läpar sig drag, medelti hwilka naturen of utmärkt, kallas grimace: såsom när man strökar pannan, när man rökar ögonbrönnen eller näsan, när man subroer ihop munnen på et misshageligt sätt. Allt hwad som förskräer det naturliga, förskräer deras ögon som se
der:

berpa, om det än wore för of likaa dem sjelfwa. Ty denna efterarniga är ju en förebildelse för deras fel. Alexander's Högungar sitta alla hufvudet på sned esse hans exempel; och Lärjungarne af en gammal wärmig Philosof gjorde sig med flit krotroggige, för of desto bättre likna sin Lärromästare. Hjelten och Philosophen måste hatt föga urskilning, eller möcken egenkärlhet, om de icke sbragrat et så toligt och groft smide.

Hwad förnämligast rörer ut vårtes anständighet, och som aldeles beror af oss sjelfwa, är of hålla oss lugga; men utan of derwid bro sig om det qwinliga strot, som rörjer mer en lidenlig än en hederslig man. Dams skådar sig ouphörligen med sielfbesog; har han icke skått dertill? Jaget kan wara mer ofpassadt, mer ofwärensständande, än oft hwad som stoler honom. Hans utsmuckning är konstens mästare, sycke, och hans person naturens. Det är en tycklig händelse för honom, när han uti et Sålslap kan få rum för speglar; då betraktar han sin skapnad med et innerligt njus; han finner där altid nya behaalligheter; det soner honom som skådade han sig där för första gången; han kan äminstone icke neta sig et haonkast wid hwarje oraket, som den afwer tillänna, wid hwarf icende, hwarmed han pryder sit ansete; han åskådade andra, och anställer en jämsbrelse emellan dem och sig: hwilken åstignad! han tror sig wara en Sol midt ibland dem. Från timren, på hwilkas behaalligheter han ofundas, och som roa sig of hans såfånglighet. bebras knort med hans blickar: ingen annan än Venus kan he era denne Aldonis. Han återkommer till Spele, och sånwarden of utan ofbetrottanhet. Det är juwennas glat-bit, som qwarhållit honom i retimmar långt uti

uti et Skap. Demis kan ej utan med wederwärdighet lida, at de kallat honom, som är hwarken så rik, eller så konigt Kolde som han. Han är så digt följessatt med at låta i ordning sina kläder, sin hår, at nått upställat sin strumperulla; och såsom en så middofom följessättning; fordrar en stark snille Krofns ansträngning, så gifwer han ingalunda agt på hwad Ni kan säga honom . . . Alla dessa finialer utmärka en däre, som är bructen of self-lärde; och en människa, som tycker sig aldrig wora nog wäl klädd, nog strad, nog höggotad, nog sbrnög.

Snugggheten består sbrndmtligast deruti, at toga sig wäl til wara, det intet uti wär person må sibta dem, med hwilka wi tale på nära håll. Om man finner hos sig någon wangenäm egenfkap, är det tillårt at nyttja konstens tilhjelp, för at entlediga sig derifrån. Men om den är sådan, at den icke kan beses, bbr man wara sbrsigtig och behändig at dölja den. Det til all oticka faller det alltid dem in, som hafwa en sådan naturlig brist, at lika fullt wara närgångne. Man behöfwer icke för den orsaken skull nyttja, hwarken wälluktande kroppor eller wain, emedan det står fast, som Martialis lärt: den som luktat alla förwål luktat illa. Den som luttat af inret har alltid den bästa lukten. Et godt wain bbr icke hafwa någon smak.

Bane och andra Kroppsbefiningar, rida, fäkta, alt detta beforderar kroppens wighet och gifwer den et behagligt stiel, i sonnerhet när man sbrjer deras esters (9), som hafwa hwad man kallar et godt utseende, det är et fröntligt och naturligt utseende. Man må se, så widt möjligt är, sbrka lifna, och rättia sig est
ter

ter dem; och stånbr alt toga sig wäl til wara, af icke blifwa en utmärkt ofbild af en elak urbild. En ynglinga bedrager sig ofta i wälet af münster. Där han icke har en god smak och en riktig urtölningsgälska, så är han alltid mera benägen at antaga Sårans näsvisa och rimliga maner, än de som njutas hos den skicklige Skapfledamnden, hwilken är alltid warfam och förstå d.

Man hör hwarken lifna Philosophen eller Comedianten uti sin kläde räg'. Man betjente sig icke af kläder endast för at skola sig, och förwara sig emot en strän och ofund lust. Man har sedermera tillkopat en prydnad af det som i förstone war et behof; och sedan oppgibbeten småningom inträngt sig, har deraf blifwit en af de förnämste omkostnaderne i människa samlesnoder. Hwar är, hwar ärstid, och nästan hwar dag frambringar uti nytt mode, som alltid behagar i anseende til alla nya påfunds angenäma retelser, och den wänliga lusten at utmärka sig ifrån allmänhoper. Modet har blifwit en Tyrann, hwars laggar och nycker man måste underkasta sig, utan at uppehålla sig wid förnufts slut hwär deras orimlighet. Man måste antaga det utan förhastande, och lämna det utan drögmål. - Lysander har upfunnit et idylligt modes; det är en tul. Timon är den ende, som emisar emot det efterblid; det är en midtisk narr. En förståndig man hör likwäl, innan han följer Modet, besinna sin ålder och sit stånd, för at ej öfwerstrida de skrankor, som an ändigheten honom föreskrifwer. — Cleon undrar derpå, af alla skratta honom up i spnen, sedan han klädt sig efter modet. Huru bör man då wara, frågar han? är jag den ende, som bär en liten hatt?

Rej,

Nej, aldeles icke; men har ni glömt, Herr Cleon
at ni hunnit öfwer 70 år? Det är ändå
ej nog dermed besinna at hwad som pasat Ca.
Valeren gör i mbetsmannen löjelig, och så vidare.

Stådedrågten är på wißt sätt kånnetekn til
Hjertats beskaffente. I så öppighet råder hdg.
mod eller sbseri; des of yggbet lättia eller en ne-
drig själs; des orimlighet en brwirrad hjerna.
Ennon man tänker på det öfwerföddiga, bjuder
försigtigheten at ståda hos sig det nödwändiga.
I brist af denna försigtighet, har Phalerus blif-
wit en skåm, för at bibehålla det utwärtas anse-
endet af en hedertig Karl. Man bör, så wißt mö-
jeligt är, ej utmärka sig, hwarken med pragt
eller uselt; det sker icke heller, om man råttar
sig efter sitt skånd. Men nu för tiden gifwes ej
en så ringa Karl, som icke kan håra på sig hwad
et helt dusin förtjadt folk kunde klåda sig med.
Intet ofbriständare folk gifwes; än de som inbillu
sig, at klåterna öka en människas förtjenst.

(Fortsättning härnäst.)

Prenumeration uppå denne Spectator, som kommer
at bestå af 32 Numror, betalas med 16 Skillingar uti Ar-
borens Bokläda på Stora Nygatan, Huset N:o 97. Af
Börsta Delen finnas äfwen ännu några complete Exemplar,
för 16 Skillingar.

Stockholm,
Tryckt hos And. Joh. Medelplan. 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 5.

Anständighet och Wänlighet.

(Fortsättning:)

Profelin är höghdragnare, när han har sin nå-
lonerade klädning, än när han har en enfaldig
Surtout. Han antager stoltheten med kläderna,
lämnar den med dem, och insluter den i et och sam-
ma klädskap.

Tre ting äro at iagttaga, när man vill ut-
trycka sine tankar med behag och anständighet: Ord-
stens ljud, åtbörden som det beledsagar, och orde-
lagens samt uttryckens riktighet. Man kan wäl ej
aldeles förwända sin rösts ljud eller målföre; men
då man fått något fel derpå, såsom stråffet, högs-
ljudhet, storrning, stamning, läspning, så kan
man, genom en sitig upmärksamhet på sig sjelf
minska dessa fel, åtminstone til någon del. Man
har exempel derpå uti en af forntidens ryktbaras-
te Talemän. Det stråfwa ljudet lenas, när man
wänjer sig at tala jämt och utan iswer. En högs-
ljud röst finnes egenteligen hos dem, som wela ans-
ses för betydelige, och truga sig til gebr med id-
teligt rop. Phocion, den token, jubilar sig, at
2:dra Del. Då

bå han kan öfverdrifva andra, skal han således kunna nåddga dem at berömma hans nådvisa infall. Man måste tillstoppa sina dron, när han talar, eller och gå sin väg. Detta fet är så mycket ödrågeligare, som det är blandadt med et mynndigt högmöd, hwilket vill skifta tag för Sällskap. Man bör wänja sig wid en jämn röst, dock utan at affectera Philantio beswärliga ensjod, som öfwer de åhbrande. Här är en länd och behagelig medeltwäg: Ansöjnt orden icke böra utjungas uti et Sällskap, fordras här dock en wiß takt, som öfvermärkt ändrar tonen, för at behaga drat, skaffa det hwila samt åter fördubbla des upmärksamhet.

När Inbilitieskraftens håstighet och en oförlig öfwer at förklara sine tankar påstypnda talet, förfaller man nödwändigt til en löjelig tungans stötning, som är högst förtretelig och missagelig. En werkelig stamning är mycket swårare at botas dock skulle man mindre gjöra både det ena och det andra, om man wille höra på sig sjelf när man talte. En stammande person bör tala litet och långsamt, och i spennerhet bör han söka börja sitt tal med de staswelser, som han lättast kan utsäga. Kakatin, som hammar och willy dock altid tala, wäcker blott medbimkan i et sällskap, ansöjnt han kan hafwa mycket godt at sägas Trisotin åter, som haeftar på orden och säger intet som duger, ädrager sig fördrag.

Hwad läspningen beträffar, så måste man tillstå, at det gifwes många af qwinneheten, och öfwen of det manliga, som affectera den och tro sig derigenom göra sitt tal mycket behageligt. Man kan hålla det til godo af Truntimren, emedan de så länge warit
de

berättigade at kossita och förställa sig, at de derpå minnit liksom urminnes häfd. Men hos en kort, hos en Damon til exempel, som wäl så må hero, kan intet vara dåragtigare. At sminka eller plätta sig och läppa, det är at wanhedra sitt köns ädelhet, och wisa det man är ogärna kort. Man må således gärna kånna detta åt Damon och hans likar, hwilka rådna sig det til en ära at inkräkta Gruntimrens rättigheter, som, utan at sitta den naturliga ansändigheten, kunna söka behaga mankbnen.

Det är onbdigt at med åsbrder och rbdreser på kroppen, eller en del af kroppen, söka gifwa det mer eftertrock, som man wil säga. Ögat och handen äro dock liksom tolets wingar: den som förstär at wäl stora dese bägge under talandet, gifwer sitt tal ett behag, et lif, som det icke kan höfwa utom denna stickelighet. Man hör bjdjagteligen betjena sig deraf, men med smak och urskilning, i sonnerhet hwad handens rbdresse beträffar. En allsbrdrissig upson sdrter på skomidsbet; en illa stald rbdjer skwirring. At ständigt och wid alla tillfällen gylta med kroppen, ansdrar allenast en Comediant eller Declamateur. Man hör se på den, med hwilken man talar, och stora sine blickar med förstgagighet, enligt personens stånd och anseende; råtta sig efter ämnen, hwarom talas; och kånna deras snille, som hbra derpå.

Den herbdnde Skådespelaren skulle, utom ägonens språk, icke gbdra stort introck. Allt är matt, när deras blickar ej äro liflige. Ögat är Sjålen i talet: intet är mindre bhwertogande, än hwad man talar utan denne Solskens tilhjelp. En Orators dunbrande rbdst åsbadkommer allenast et fåfångt buller, om den ej beledsagas med blixten af des blickar. De bmmaste uttryck rådra
knapt

knäpft hjertat, om ej en mild och intarjande upsyn hvar
fordrar deras närmare werkan. Medlidfomhet wäcker
mer af de tårar, som man ser rinna, än af berrättels-
sen om olyckan, som dem förorsakar: således utgjöra be-
gats blickar talets lif. De andre åttbörderne äro ej
allenast mindre nödvändige; utan man bär ock, så
mycket man kan, afhålla sig derifrån.

Såsom man talar allenast för att kunna begripas,
bör man wässa sig af de tydligaste och begripeligaste
ord och uttryck. Fåga mörka twåsydigheter, inga noa
owärliga ordalag, som Puristerna affectera, troende
sig derigenom winna högagning och anseende ibland de
förenäma, men i sannerhet inga nedriga talefatt och
gatuerd böra nottjas. Det gifwes en behaglig medel-
wäg emellan det höglårda Språket och det som nottjas
i gubna gången.

När någon talar, bör man icke falla den i
talet, om det än wöre en fjoller, som ofta händer,
hvilken endast pratade en hop onyttigt swaller;
men man kan gå sin wäg, om man blir ledsen,
eller ock wänta til des han slutat, om man wil
swara. Säkthap påfar för alla: Den förständigste
och den okunnige hafwa där lika rättighet att tala
hwar i sin ordning.

Det är et nog wanligt fel hos Krontimmer
och speltiga sinnen, att anställa et slags samtal
sins emellan, medan någon annan talar, och
gjöra spe af det han säger. Det är et icke min-
dre oanständigt fel hos Fantasten Eriskan, då
han, utan att gifwa agt på hwad som säges för-
nom, ånskjönt han har stora öppna ögon och en
gapande mun, aldrig swarar utan på sina egna
tan-

tanke, nyttjande et ja, då anständighet och för-
 rust bjuda honom säga nej: detta råder en tank-
 spridd eller dum människa. Man hör, utan af
 wisa någon ofåfighet, höra på den som talar och
 låta honom tala ut; åfwen uphöra så snart en
 annan begynner, om han än warrit nog oböf-
 lig af falla of i talet, och alltid swara rätt samt med
 få ord på det som man frågar of; i synnerhet
 undwika och lämna åt inbillade förnäme de konst-
 lade och dåragtigt prunkande uttryck, som den sal-
 fta qwidhets-lystnaden bragt i swang hos wist
 folk.

Wänligheten, som utgjör det wäsenteligaste
 af höfligheten, är et mildt bemötande. hwarmed
 wi emottage dem som wallas of med försigtighet-
 och ursäkning. Det gifwes intet löjligare och
 oförskämdare folk, än de som stösa sina höf-
 lighets betygelser på hwar och en som dem möter. Philin-
 tus träffar en betjent i förmalet; han åfwerhopar
 honom med så många aranna och artiga ord, af
 hwad han sedermera säger åt det herre är allenaft
 et uprepande af det han nyss sagt åt drängen. Han
 talar till en Borgare-hustru på samma sätt som till
 den förnämte Fruen, och ströbr sina wälluktande blom-
 ster för hwem som kommer. Ut i alla dygder är all
 yttelighet lastbar: af brist på wänlighet wänjer
 man sig wid en oböfslig bondaaktighet; wid det of-
 merdreina kraf stötar man oförsigtigt wis med of
 anständiga höfobuds-betygelser, ofta beswärlika,
 allti nödriga och förgäfliga. Man hör aldrig för-
 falla till oaktamhet. Man hör lämna efter föremå-
 let bemötande, hälsning, wördnads- höfuds- förlekt-
 och wänflaps-betygelser. Man hör gifwa alla, men
 hwar och en efter sit mått, utmärtes teken af wänliga.

Jag efterskänker gerna Philintus alla hans artiga complimenter, som han nyss utkrusat för en Kammar-tjenare eller en Hofmästare.

Det är en ganska väsentelig del af vänligheten, at med godhet afhöra dem, som behöfwa vår tjenst, och at svara dem med sagtmod. Såsom den musikaliska harmonien uppkommer af en förståndig förbindelse emellan en grof och en fin ton; äfwen så fordras i höflighet en försigtig blandning af vänlighet och frimodighet, för at icke stöta wåre jämnlikar, och icke förringa oss hos det sårre folket. Complimenter utgjöra jämwäsendet af höfligheten. En compliment i en hedragares mun är et giller öfvertäckt med blomster, för at fånga lättrogna och mycket sjeffära personer. Ut i en redelig mans mun är den et nått uttryck af högsagtning och wännskap. Indamålet af en compliment är at öfvertinga dem, til hwilka den ställes, at wi känne för dem i hjertat hwad wi säga med munnen, för at förbinda dem til at fatta förtroende för oss.

Men det gifwes också swånne lastbara ytteligheter i Complimenters betygande. Man hör derwid iagttaga en ansändig och ordentelig medelmått, enligt personens stånd, rum, tid och omständigheter. Den kan icke winna förtroende utan den är enfaldig och ofonstlad: emedan den för synas komma snarare från hjertat än från ståndet; hwadan man ock ser, at utskuderade complimentej äro intagande, sålän behaga. Om Complimenten skal winna den öfhyllade werkan, bör man weta på hwilken sida man skal taga den til hwilken den ställes. Menatles til exempel, som complimenterar en Krigsman för des andäktig-
het,

bet, en Ambetsman för des tapperhet, et Fruntzimer för des rättwisshet, en Cavalier för des sköna händer, och en lärde man för des skickelighet at handtera en häst, har ganska illa walt sin text.

Den som emottager en Compliment, bör sorgfälligt taga sin egenkärtel til wara, at han icke må förledas af smicker. Om Complimenten rörer någon bewisad tjenst, bör man aldrig stryta ders med eller utblåsa den större än den är. Den drifwer et otillbörligt offer med sin tjenst, som fordrar större tack än tjensten är wärd.

Skämt är aldeles motsatsen af Complimenter, och dock utgjör det, i anseende til människosnitets behag i qwicka infall, äftwen en del af höfligheten: men det bör då wära fint och smakeligt och warjsamt afpassadt: det bör endast syfta på det som är nödjamt, och aldrig på owett. Skämt är omgångens salt: det förutan skulle Sälstaperna wara lika så twungna och ledsamma, som dem man finner samtala i Scuderys Romaner, Cyrus och Elelia. Dock bör man sparsamt betjena sig deraf, och dermed icke prydda samtalet utan med mycken försigtighet och urskillning: hwarförutan man, i stället för at anses såsom höflig, kan blifwa hållen för en nätt. Man kan icke länge ståmta, och tillika gibradet angenämt. Man måste då nödwändiglig, sedan man uttdmt sitt ibråd på infall, taga sin tillägg til grofheter, spe och st.ord. Et lämpeligt, fint och smakeligt infall, som är hwarken twunget eller owettigt, är et listigt och klart insjande sten i Sälstapet, som förlostar sinnena med en angenäm länsla; men om det allför ofta återkommer, bortdånstar det och förlostar hela sin styrka. Satyrhus liknar de Skådespelen,
utt

uti hwilka första acten allenast är wacker: man klaps
par åt den, men sedan hwiflar man.

Tre ting böra undwiskas uti Skämt: otäckhet, förtal
och en sticlände skrebråe se för en skomfelig brist. Det första
ädrager föragt, och kommer endast ifrån et nedrigt och
förderfwadt hjerta: det andra härder ifrån et oroligt
huswud, hwars omgångne man allid ångrar; det tredje
ifrån en oförsigtig tok, som blott för at roa sig upfäs-
teligen skaffar sig en oförsontlig öwån.

Tre slags personer böra aldrig wara föremål för
wärt skämt: de olyckeliga, emedan de äro redan nog
af besliga, utan at man derjämte skall lägga sten på
bördan med begabberi; de argwinte, emedan man har at
befora händ af dem; och wåre anbdrige, emedan det
fudsar tillbaka på oss. I synnerhet må man icke roa
sig på sin husbondes bekostnad: han må bemöta oss
på det förtroligaste; så böra wi dock icke wara så när-
gångne mot honom. Huru många gunstlingar hafwa
fallit ur gunsten, i brist af denna warsamhet! Eleant-
hus war wäl ansedd af en stor Herre, han hade gos
honom stort förtroende: et otidigt infall har beröfwat
honom det för at tid.

(Slutet härnäst.)

Stockholm,
Tryckt hos And. Joh. Medelplan. 1780.